

Acum e momentul!

Republica Moldova trebuie să țintească sus

Context

Prima fereastră de oportunitate - 2009

După perioada comunistă care s-a încheiat odată cu revoluția din 7 aprilie 2009, Republica Moldova a avut o primă fereastră de oportunitate pentru democratizare și apoi integrare în Uniunea Europeană.

Din păcate, îmbătați de frumoasa aspirație a noului Guvern de a se integra în Uniunea Europeană, societatea civilă și mass-media nu au reacționat prompt și suficient de puternic față de suspiciunile despre activități ilegale ale liderilor Alianței pentru Integrare Europeană (AIE).

Oamenii au vrut mult să creadă că, în sfârșit, Republica Moldova a pornit pe calea cea dreaptă care promitea bunăstare, așa că le-au dat "un cec în alb" tuturor celor care au promis integrarea în Uniunea Europeană.

Eșecul devine evident

Entuziasmul s-a pierdut însă după doar cinci ani, paradoxal chiar la scurt timp după ce am reușit să semnăm Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană. De abia după semnarea Acordului, am putut să ne dăm seama de magnitudinea abuzurilor ce fuseseră acoperite cu multă dibăcie de cei mai importanți actori politici.

Niciunul dintre prim-miniștri nu și-a dorit cu adevărat combaterea corupției și reformarea sistemului judiciar. Politicienii aflați fie la putere, fie în opoziție au acționat în cârdășie pentru comiterea de ilegalități precum acte de corupție și spălare de bani ce nu au putut fi descoperite la timp.

Acest lucru nu a fost posibil din două motive:

- Transparența redusă în actul de guvernare și lipsa unor instrumente de monitorizare din partea societății civile și mass-media. Mai exact, mass-media și experții din societatea civilă au avut acces interzis la informațiile despre companiile private și de stat precum și la dosarele acestora aflate în instanța de judecată.
- Mimarea reformei justiției doar pentru percepția principalilor parteneri de dezvoltare: Uniunea Europeană și Statele Unite ale Americii.

Aceste realități crunte au ieșit la iveală la scurt timp după alegerile parlamentare din 2014, atunci când principalii lideri politici au recunoscut public "Furtul Miliardului" în Republica Moldova.

Oligarhia capturează justiția

Între timp însă, controversatul politician Vladimir Plahotniuc (Partidul Democrat din Moldova - PDM) a profitat de această speranță a oamenilor în idealul integrității europene, capturând una câte una toate instituțiile statului, majoritatea mass-media din R. Moldova și, prin interpuși, o mare parte din sistemul financiar.

Cetățenii au ieșit să protesteze în 2015, dar deja puterea lor fusese ciuntită. Neputința de a mai schimba ceva a rezultat într-un val masiv de emigrație în special din zona cea mai activă economic și intelectual.

O nouă oportunitate de schimbare - 2019

Totuși, doi lideri cu aspirații europene, Andrei Năstase și Maia Sandu, au rămas să se lupte cu sistemul oligarhic, fondând două partide pro-europene: Partidul Acțiune și Solidaritate și Platforma Demnitate și Adevăr. Aceste două partide au format blocul electoral ACUM, care după ultimele alegeri parlamentare au ajuns în Parlament.

Blocul parlamentar ACUM a propus un pachet de legi pentru dezoligarhizarea țării, care în cele din urmă a fost susținut de socialiștii PSRM. Cele două forțe politice cu viziuni geopolitice opuse au semnat un acord politic temporar pentru a înlătura regimul Plahotniuc de la conducerea țării. Înțelegerea a inclus susținerea unui Guvern condus de Maia Sandu și format în mare majoritate de miniștri propuși de blocul ACUM, ceea ce a deschis o nouă fereastră de oportunitate pentru Republica Moldova.

Acum e momentul ca Republica Moldova să țintească sus, iar societatea civilă să ghideze noul Guvern pentru a ne asigura că democratizarea și europenizarea țării devin ireversibile, evitând să ne mai ghidăm după principiul "scopul scuză mijloacele".

De acum încolo, nu mai trebuie să oferim "un cec în alb" oricât de bine sună promisiunile Guvernului. De acum, fiecare decizie trebuie supusă atenției și vigilenței societății civile.

Restabilirea încrederii în justiție și în poliție

În era Plahotniuc cetățenii au renunțat să mai creadă în justiția din Republica Moldova. Au văzut cu ochii lor cum justiția i-a scăpat pe vinovați, au văzut cum justiția a acționat la comandă împotriva unor oameni nevinovați pentru a servi intereselor oligarhice.

Noua guvernare trebuie să înceapă imediat restabilirea încrederii în justiție și în poliție, trebuie să fie prioritatea zero. Cât timp oamenii nu au încredere în aplicarea justă a legii țara nu se va putea reforma, iar valul de migrație înspre alte țări va continua.

Odată ce încrederea în sistemul de justiție se va restabili, moldovenii vor avea curajul să revină în Republica Moldova, vor avea curajul să pornească o afacere cinstită. De asemenea, investitorii străini vor lua Republica Moldova în calcul din nou, ceea ce ar reporni motoarele economiei.

Dintr-un stat abuziv, cu poliție politică, Republica Moldova trebuie să devină un stat de drept.

PROPUNERI:

- Numirea unui procuror independent, nepartinic, integru și bun profesionist care să reformeze din temelie procuratura generală;
- Instituirea unui Mecanism de Cooperare și Verificare în domeniul judiciar din partea Uniunii Europene (după modelul MCV-ului din România și Bulgaria)
- În R. Moldova lupta anticorupție a fost orientată aproape exclusiv la nivelul cel mai mic (medici, profesori, polițiști) spre deosebire de România, unde s-a axat pe corupția la nivel înalt; CNA ar trebui să păstreze în atribuții investigarea corupției la nivel înalt, la factorii de decizie;
- Legislația ar trebui modificată astfel încât pedepsele pentru fapte asociate corupției să fie proporționale cu nivelul de gravitate al faptelor; Corupția la nivel înalt are un impact mai mare și trebuie pedepsită ca atare.
- Încheierea unui acord de colaborare între DNA și CNA care să prevadă deschiderea de birouri simetrice: birou DNA la Chișinău, respectiv birou CNA la București. Scopul este ca ascunderea faptelor de corupție de către funcționari publici cu cetățenie dublă să fie combătută și prevenită;

- Schimbarea legislației astfel încât persoanele condamnate definitiv pentru acte de corupție să nu mai poată candida ca parlamentar, primar sau orice altă funcție de demnitar.
- Semnarea unor tratate de extrădare cu statele externe și stabilirea unei proceduri pentru a face posibilă extrădarea cetățenilor moldoveni în statele unde sunt anchetați pentru infracțiuni grave, după evaluarea legalității dosarului de către Ministerul Justiției;
- Obținerea statutului de observator în cadrul Rețelei Europene de Prevenire a Criminalității de la care reprezentanții Republicii Moldova vor avea posibilitatea să obțină expertiză privind facilitarea cooperării, contactelor și schimbului de informații precum și schimb de expertiză între actorii instituționali ce activează în domeniul prevenirii criminalității;
- Profesionalizarea polițiștilor prin programe de twinning în structurile din Germania sau alte state europene recunoscute pentru comportamentul integru al polițiștilor;

Restabilirea asistenței financiare europene și maximizarea transparenței

Condiționarea asistenței europene de reforme reale a fost o abordare apreciată de societatea civilă. Uniunea Europeană risca să fie considerată de către cetățeni ca un sponsor al oligarhiei dacă nu suspenda fondurile.

Considerăm că este oportun ca această condiționare să rămână în vigoare. Noul Guvern trebuie însă să devină mult mai transparent și să atingă obiectivele prevăzute în Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană.

PROPUNERI:

- Având în vedere că instituțiile de stat, dar și companiile private au obținut niște cunoștințe avansate în domeniul spălării banilor în anii 2010 - 2019, considerăm oportună solicitarea asistenței și expertizei structurilor financiare europene și internaționale pentru a putea localiza și recupera banii scoși din țară prin fraudă miliardului;
- Guvernul Republicii Moldova ar trebui să încheie un **parteneriat de cooperare cu Parchetul European** - European Public Prosecutor Officer - ce urmează să devină funcțional anul viitor.

Asocierea cu EPPO ar reprezenta o dovadă a angajamentului de responsabilitate în cheltuirea asistenței financiare europene. Ținând cont că o mare proporție dintre cetățenii R. Moldova sunt și cetățeni europeni, Procurorul European va investiga fraudele cu banii europeni din R. Moldova.

De asemenea, în cazurile ce intră în competența Procurorului European, cetățenii moldoveni care au comis fraude vor putea fi extrădați fără posibilitatea unei intervenții politice.

În perioada imediat următoare, instituțiile europene urmează să desemneze procurorul șef european, poziție pentru care a candidat Laura Codruța Kovesi - fost Procuror Șef al Direcției Naționale Anticorupție (DNA) și fost Procuror General al României - cunoscută drept persoană cheie care a contribuit la combaterea corupției de la nivel înalt din România. Doamna Laura Codruța Kovesi are cele mai mari șanse să obțină postul având sprijinul majoritar al membrilor Parlamentului European.

- Obținerea de împrumuturi de la BERD și IMF pentru **investiții în sistemul public de sănătate**, unul din cele mai sensibile sectoare, care are nevoie nu doar de infrastructură și echipamente moderne, ci și investiții în cercetare și inovare. Componenta de cercetare și inovare în științele medicale va reprezenta o motivație pentru tinerii specialiști să își continue cariera în Republica Moldova.

Securitate și cooperare internațională

Oricât de bine am înțelege necesitatea unui compromis politic pentru a implementa planul de dezoligarhizare a țării, considerăm că securitatea țării ar trebui de asemenea luată în calcul de noul Guvern. Cetățenii trebuie să se simtă în siguranță în propria țară. Prin izolare și frică, acest deziderat nu este posibil.

Odată ce procesul de dezoligarhizare va fi încheiat cu succes de actualul Guvern, actorii politici ar trebui să încerce să găsească un consens privind securitatea țării. Actualul statut de neutralitate menține R. Moldova într-o stare de incertitudine, între Est și Vest, iar această incertitudine ne costă.

Spre exemplu, România a devenit o țară cu adevărat stabilă, iar cetățenii săi cu adevărat protejați doar după semnarea unui parteneriat strategic cu Statele Unite ale Americii. Acest parteneriat cu SUA a dus, în mod natural, la integrarea în NATO și în scurt timp la aderarea la Uniunea Europeană.

PROPUNERI:

- Inițierea unei negocieri mature între toate partidele politice din R. Moldova în vederea stabilirii unui consens politic unanim privind aderarea UE.
- Semnarea unui Parteneriat Strategic Statele Unite ale Americii - Republica Moldova.
- Redefinirea Parteneriatului Strategic dintre România și R. Moldova pentru a include o componentă de securitate.
- Eliminarea vamei duble și înlocuirea cu o vamă comună la standardele Schengen între România și R. Moldova astfel încât la intrarea în R. Moldova verificarea să fie făcută de vama MD, iar la intrarea în România verificarea să se facă de vama RO;
- Securizarea vamei cu regiunea transnistreană astfel încât să nu mai fie o rută de evadare a persoanelor care au comis infracțiuni în Republica Moldova sau în alt stat partener, precum și să se oprească traficul de bani negri și ființe umane;
- Reinițierea negocierilor privind Pachetul Energetic III cu Uniunea Europeană în vederea securizării țării din punct de vedere energetic;

Societatea civilă ca și agent pozitiv al schimbării

Societatea civilă trebuie să monitorizeze critic și constant decidenții politici, furnizându-le în același timp opțiunea optimă în centrul căreia să se află cetățeanul și binele comun .

Însă pe lângă monitorizarea și alertarea societății în caz de derapaje, societatea civilă ar trebui să își orienteze proiectele și activitățile către implicarea cetățenilor (*"citizen engagement"*) și activarea acestora (*"active citizenship"*) pentru a-și cere drepturile și pentru a prețui și lupta pentru dreptate. Altfel, cetățenii vor asista pasiv și neputincioși la acțiunile lipse de integritate sau ilegale ale decidenților politici.

Societatea civilă și mass-media nu trebuie să devină aliații decidenților politici, ci în cooperare cu ei să contribuie la implicarea cetățenilor în actul de guvernare și de luare a deciziilor.

În ultimii cinci ani, reprezentanții societății civile au avut ușile închise la aproape toate instituțiile statului. Un dialog între societatea civilă și instituțiile statului pentru a contribui împreună în beneficiul cetățeanului și a societății per ansamblu a fost aproape inexistent.

Un Guvern responsabil angajat în slujba cetățenilor înțelege cât de necesar e pentru o democrație autentică să existe o societatea civilă puternică.

Exemplul României

În România, spre exemplu, societatea civilă a blocat adoptarea unei Ordonanțe de Urgență a Guvernului PSD-ALDE ce legaliza abuzul în serviciu și corupția doar pentru a-l scăpa de un dosar pe președintele partidului de la guvernare. Societatea civilă a reacționat prompt prin proteste pașnice masive, simultan în orașe mari și mici.

Organizațiile non-guvernamentale au explicat pe înțelesul tuturor cetățenilor limbajul juridic din Ordonanță astfel încât efectele acesteia să fie conștientizate cu ușurință, iar mass-media a fost aliatul principal al societății civile.

Astfel, societatea civilă a avut un rol crucial în a opri legislația abuzivă. Pe lângă contribuția semnificativă a societății civile, un alt factor decisiv a fost și reacția companiilor private. Acestea au empatizat cu reacția cetățenilor și au fost deschise să permită angajaților săi să iasă la proteste chiar și în timpul programului de lucru.

Acest lucru a fost posibil deoarece în rândul companiilor private din România s-a înrădăcinat conceptul de responsabilitate socială prin care acestea contribuie la o țară mai bună nu doar prin taxele și impozitele pe care le plătesc la stat, dar și prin acțiuni, proiecte și sponsorizări non-profit care au un impact social pozitiv pentru societatea românească.

PROPUNERI:

- Reluarea dialogului constructiv cu societatea civilă pentru a conlucra pentru un impact pozitiv mai mare în societate.
- Stimularea responsabilității sociale a companiilor private pentru a susține inițiative și proiecte non-profit, inovatoare și utile societății prin adoptarea unor facilități fiscale pentru acestea. Exemplu României de a permite companiilor private să direcționeze 20% din impozitul pe profit unei organizații non-guvernamentale din domeniul social poate fi relevant și pentru R. Moldova.
- Promovarea posibilității de a direcționa 2% din impozitul pe venit al persoanelor fizice atât către ONG-uri, cât și pentru instituții mass-media independente.

AUTORII

Ludmila Stuparu - cercetător politici publice și coordonator de programe în cadrul CIPM - Centrul pentru Inovare și Politici din Moldova; doctorandă la Universitatea din București în domeniul asistenței financiare a Uniunii Europene în R. Moldova.

Inga Savin - director de programe și membru al Consiliului Director al CIPM - Centrul pentru Inovare și Politici din Moldova; expert în planificare strategică și consultant în organizații internaționale precum UN Office, USAID, UNICEF, UNDP, WHO.

Aurica Butnari - expert în domeniul standardizării europene, sistemului de management al calității, sistemului de management anti-mită și domeniul educației în proiectele Centrului de Inovare și Politici din Moldova (CIPM).

Centrul de Inovare și Politici din Moldova (CIPM) este un think-tank independent, non-profit, apolitic fondat de către un grup de experți cu o vastă experiență în domeniul politicilor publice și a reformelor structurale.

CIPM și-a concentrat activitatea pe integrarea europeană a Republicii Moldova și promovează angajamentul țării față de valorile democratice ale drepturilor omului și ale statului de drept.

Telefon: (+373) 78277357

E-mail: office@cipm.md

Website: www.cipm.md

